

Posudek školitele
na doktorské studium v oboru klasická filologie na FF UK a doktorskou práci
„*Athletae Christi*. Raně křesťanská hagiografie mezi nápodobou a adaptací“
PhDr. Petra Kitzlera

Mgr. Martin Bažil, PhD.

Doktorská práce Petra Kitzlera „*Athletae Christi*. Raně křesťanská hagiografie mezi nápodobou a adaptací“ (zároveň v knižní podobě: Praha, Filosofia 2012, 232 stran) je završením jeho krátkého a intenzivního doktorského studia klasické filologie na FF UK v letech 2010-2013, a to od začátku v kombinované formě, u které se počítá spíše s delším trváním.

Během prvních dvou let studia, do července 2012, Petr Kitzler složil veškeré atestace podle svého individuálního studijního plánu, včetně státní doktorské zkoušky. K tomu napomohlo nejen to, že několik málo atestací (zkoušku z angličtiny a filozofie) bylo možno uznat z jeho předchozího doktorského studia na Ústavu filozofie a religionistiky FF UK (pod vedením prof. Lenky Karfíkové), ale zejména jeho velmi plodná a soustředěná vědecká činnost. Většina z jeho odborných aktivit se odehrávala na mezinárodní úrovni. V době svého studia na ÚŘLS publikoval tři cizojazyčné články (v angličtině a němčině) v prestižních zahraničních periodikách k tématům z okruhu své disertační práce: k Tertullianově politické filozofii (*Vetera Christianorum* – Itálie, ERIH INT2), k jeho učení o duši (*Vigiliae Christianae* – Nizozemí, INT1) a k raněkřesťanskému mučednickému textu *Acta Sebastiani* (*Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* – Velká Británie, INT1). V roce 2011 získal (už podruhé) stipendium Mellonovy nadace k tříměsíčnímu pobytu ve Wartburgově institutu v Londýně. V jeho rámci přednesl na půdě institutu přednášku „*Passio Perpetuae and Its Later Interpreters: From the Exemplum Fidei to the Admirandum, Non Imitandum*“, v níž představil hlavní teze své doktorské práce, na níž právě v době pobytu v Británii intenzivně pracoval. V roce 2012 následoval třítydenní badatelský pobyt na univerzitě ve Štýrském Hradci (Rakousko).

Vedle toho publikoval také čtyři články v češtině k týmž tematickým okruhům v českých kolektivních monografiích a sbornících: studii o Tertullianově pojetí milosti (in: L. Karfíková – J. A. Dus (vyd.), *Milost v patristice*, Jihlava 2011, str. 77-105), o jeho přínosu k politickému myšlení (in: V. Herold et al. (vyd.), *Dějiny politického myšlení*, II/1, Praha 2011, str. 50-73), k *Acta Sebastiani* (in: P. Šípková et al. (vyd.), *Ad honorem Eva Stehlíková*, Praha, str. 131-141) a k dějinám kultu sv. Šebestiána v pozdní antice a raném středověku (in: J. Förster et al. (vyd.), *Musarum Socius*, Praha 2011, str. 373-387). Výsledkem několikaleté práce bylo vydání druhého dílu české antologie raněkřesťanských mučednických textů *Příběhy raně křesťanských mučedníků II. Výbor z latinské a řecké martyrologické literatury 4. a 5. století* (Praha 2011), na němž se Petr Kitzler podílel jako hlavní editor a člen překladatelského týmu. Byl rovněž spolueditorem zmíněného sborníku *Musarum Socius*, redaktorem monografie Lenky Karfíkové *Milost podle Theodora z Mopsuestie* (Praha 2013) a výboru z raných prací Friedricha Nietzscheho (Praha 2011) a publikoval šest recenzí. Po celou dobu byl také odpovědným redaktorem *Listů filologických* a *Eiréné*, členem výboru Obce překladatelů a redaktorem rubriky „*litterae antiquae*“ na literárním serveru *iliteratura.cz*.¹

---

¹ Na léta 2012-2013 získal Petr Kizler grant Grantové agentury Univerzity Karlovy, v jehož rámci vyšla knižní podoba disertace a připravuje se její anglická verze (plánováno pro Oxford University Press).

Téma, které si Petr Kitzler vybral pro svou doktorskou práci, vyplynulo z jeho dlouhodobého zájmu o nejstarší latinsky psanou křesťanskou literaturu, především prózu. Už před zahájením doktorského studia na ÚRLS publikoval k *Passio Perpetuae* a jeho recepci několik dílčích studií (např. ve sborníku z kongresu ICAN v Lisabonu, 2008, a v *Listech filologických*, 2007), překladů (např. samu *Passio* a *Acta Perpetuae A* v prvním díle antologie *Příběhy raně křesťanských mučedníků*, částečně už v *Teologickém sborníku*, 2002), recenzí a zpráv (např. o konferenci konané v Berlíně 2007, ke knihám P. Habermehla a R. D. Butlera, vše v *Listech filologických*).² Jeho monograficky pojatá disertace ovšem z těchto prvotních studií pouze vychází a téma rozpracovává na vyšší, komplexnější rovině.

Práce se skládá ze dvou částí. První z nich, nazvaná „*Fortissimi martyres: Passio Perpetuae et Felicitatis* jako pretext“ (str. 21-85), je věnována samotnému textu díla. První tři kapitoly pojednávají o jeho žánrovém kontextu, struktuře a kompozici a historicko-filologickým otázkách s ním spojených (datace, autorství, varianty textu). Autor v nich rekonstruuje *status quaestionum* na základě sekundární literatury, včetně nejnovější; jeho hlavním přínosem je jednak přehledné uspořádání dostupných informací a badatelských názorů, jednak kritický přístup k nim. Některé pasáže nicméně opouštějí rovinu kritického přehledu bádání a předkládají autorovy vlastní postřehy – viz např. vyzdvižení originálních kompozičních prvků *Passio*, které se postupně prosadí jako součást formálně-motivického inventáře martyrologické literatury (str. 34n.).

Nejoriginálnější je kapitola čtvrtá, „*Passio Perpetuae* a její inovativní rysy“ (str. 61-85), která nejvíce odpovídá titulu celé první části: autor v ní rozpracovává hypotézu o potenciálně subverzivních rysech textu, která je pak ve druhé části práce výchozím bodem pro zkoumání jeho recepce. Subverzivní potenciál *Passio* podle této hypotézy spočívá v napětí mezi dvěma faktory: na jedné straně autoritou, kterou si jeho text (především v pasážích anonymního redaktora) pro sebe nárokuje, zejména zdůrazňováním autenticity Perpetuiny (a Saturovy) výpovědi, a na druhé straně z hlediska dobových společenských norem nestandardním nakládáním s některými sociálními kategoriemi, zejména genderovými (role ženy ve společnosti a její vztah k muži, typické rysy ženskosti, autorita otce v rodině) a církevními (hierarchie mezi formální autoritou kněží a neformální autoritou mučedníků).

Druhá část knihy, nazvaná „Od *exemplum fidei* po *admirandum, non imitandum: Passio Perpetuae et Felicitatis* a její pozdější interpreti“ (str. 89-151), je věnována centrálnímu tématu celé práce: recepci *Passio* od jejího vzniku do 5. století. Hlavní linii přitom tvoří zkoumání strategií, které v jednotlivých dokladech recepce slouží k neutralizaci těch rysů, jež byly v předchozí části práce označeny jako subverzivní. Dějiny antické recepce *Passio* jsou rozděleny do pěti kapitol. Originální (ač odůvodněné materiálem i metodou) je úvodní zařazení redaktorské vrstvy samotného textu do recepčního kontextu (str. 89-96): tento pohled umožňuje jednak citlivější rozlišení mezi výpovědí jednotlivých vrstev („hlasů“), než je v sekundární literatuře běžné, jednak naznačuje, jak byly mučednické události i jejich popis vnímány ve svém bezprostředním kontextu. Z dalších kapitol vyplývá, že tato optika je oprávněná a že redaktorovy reinterpretativní zásahy jsou počátkem zřetelné tendence, jež pokračuje aluzemi u Tertulliana (str. 97-100) a v dalších martyrologických textech 3. století (str. 101-108).

Vrcholem této části jsou dvě rozsáhlejší kapitoly věnované Augustinovi a jeho následovníkům (str. 109-131) a vztahu mezi *Passio* a *Acta Perpetuae* (str. 132-151). Autorova

---

² Dvě z těchto prací jsou citovány v nejnovějším kompendiu k *Passio Perpetuae* – viz Heffernan, Thomas J., *The Passion of Perpetua et Felicity*, Oxford et al., OUP 2012, str. 441 a 446 (vyšla 2012, v době odevzdání Kitzlerovy práce nebyla ještě k dispozici).

Od roku 2005 byla desítky Kitzlerových českých i cizojazyčných prací k *Passio*, dalším martyrologickým textům a k Tertullianovi recenzována v bibliografickém přehledu celosvětové badatelské produkce k rané latinské patristice *Chronica Tertulliana et Cypriana*, in: *Révue des études augustiniennes (et patristiques)*.

výchozí myšlenka, že změněná historická situace ve 4. a znovu pak v 5. století s sebou přinesla nutnost přeznačení celého kultu mučedníků, k jehož nejdůležitějším textům patřila právě *Passio* (str. 109nn. a 140nn.), působí přesvědčivě. Kapitola o různých reinterpretacích příběhu o Perpetue v díle Augustinově a jeho následovníků obsahuje soudržnou analýzu strategií manipulace s významem původního textu. K nejzajímavějším patří postřeh o Augustinově používání rozdílných strategií pro různé publikum (str. 115-126, *passim*), které svědčí o jeho bravurních rétorických schopnostech (to zřetelně vyplývá i ze srovnání s obdobnými texty jeho pokračovatelů). Na významu této kapitole přidává i fakt, že v ní Petr Kitzler jako první souhledně zpracovává materiál, jehož část byla objevena teprve v posledních dvou desetiletích, jeden text (*Sermo 282auc.* z Erfurtu) dokonce až v roce 2007, a nabízí jeho celkový výklad. Část věnovaná tzv. *Acta Perpetuae* naopak vychází z materiálu dávno známého. Zasazení do kontextu dějin recepce této látky nicméně autorovi umožňuje plastičtější interpretaci posunů, k nimž oproti *Passio* dochází, a jejich motivace. Mimo jiné také poskytuje další argumenty pro už dříve navrženou dataci *Akt* kolem poloviny 5. století, po Augustinově systematické reinterpretaci *Passio* (nejsystematičtěji Guazzelli).

V závěru shrnuté hlavní teze celé práce působí přesvědčivě a svou koherentností předčí např. roztroušené postřehy k příslušné tematice ve zmíněné nové Heffernanově monografii k *Passio* z roku 2012, jež vznikla paralelně s předloženou prací.

Závěr: Jak svou obsáhlou odbornou činností, tak vypracováním kvalitní disertační práce Petr Kitzler prokázal, že je zkušeným badatelem, schopným samostatně formulovat i zpracovat náročné téma. Jeho práci proto jednoznačně doporučuji k obhajobě, která bude završením jeho doktorského studia.

V Berlíně dne 5. dubna 2013